

MLADINSKI
SVET
SLOVENIJE
NATIONAL
YOUTH
COUNCIL
OF SLOVENIA

MSS-131-10

Programski dokument

IZOBRAŽEVANJE MLADIH

Uvod

O MLADINSKIH POLITIKAH

V zadnjih nekaj letih je mladinska politika v Sloveniji prišla na družbeno - politični dnevni red in postaja vse pomembnejša in upoštevana. Od leta 2010 je opredeljena tudi v Zakonu o javnem interesu v mladinskem sektorju (ZJIMS)¹, in sicer kot: » /.../ usklajen nabor ukrepov različnih sektorskih javnih politik z namenom spodbujanja in lajšanja integracije mladih v ekonomsko, kulturno in politično življenje skupnosti in ustreznih podpornih mehanizmov za razvoj mladinskega dela ter delovanja mladinskih organizacij, ki poteka v sodelovanju z avtonomnimi in demokratičnimi reprezentativnimi predstavniki mladinskih organizacij ter strokovnimi in drugimi organizacijami /.../ «.

Mladinski svet Slovenije (MSS), krovno združenje nacionalnih mladinskih organizacij in ključni partner v socialnem dialogu na področju mladine, si prizadeva za razvoj mladinskih politik in posledično izboljšanje položaja mladih. S tem namenom MSS pripravlja programske dokumente o različnih sektorskih politikah, s katerimi relevantne družbene akterje poziva k implementaciji predlaganih ukrepov. Na podlagi teh dokumentov - eden izmed njih je tudi pričujoči programski dokument o izobraževanju mladih, se MSS loteva srečanj s političnimi odločevalci, odzivov na aktualna dogajanja, informiranja mladih in javnosti nasploh ter drugih ukrepov.

Ena od definicij mladine pravi, da je posameznik mlad, dokler ne doseže zelenih točk odraščanja (se odseli od staršev, si ustvari družino, dobi zaposlitev, zaključi šolanje ipd.), torej zaživi neodvisno in samostojno življenje. Mladinske politike pa so namenjene prav procesu ustrezne ureditve teh ključnih prehodov v življenju posameznikov. S programskimi dokumenti želimo v Mladinskem svetu Slovenije ta proces oblikovati po meri mladih.

PROGRAMSKI DOKUMENT »IZOBRAŽEVANJE MLADIH«

Področje izobraževanja je v polju mladinskih politik zaradi svoje vloge v procesu osamosvajanja mladih eno izmed najbolj ključnih. Namen tega programskega dokumenta je opredeliti problematiko izobraževanja mladih, izpostaviti nekatere nedoslednosti v tem okviru, predvsem z vidika povezovanja izobraževanja s trgom dela, ter predlagati ukrepe za izboljšanje. Dokument kot tak naslavlja tako izobraževanje v mladinskih organizacijah in mladinskem delu kot tudi širši vidik izobraževanja (horizontalno in vertikalno) in zajema vse vidike oz. stebre izobraževanja- formalno in neformalno izobraževanje ter priložnostno učenje.

---

¹ Zakon o javnem interesu v mladinskem sektorju (ZJIMS), Ur.l. RS št. 42/2010. Dostopno na <http://www.uradni-list.si/1/content?id=97951> (19. 8. 2010).

Z namenom spodbujanja k vseživljenjskemu učenju za omogočanje gladkega prehajanja mladih zlasti iz izobraževalnega sistema na trg dela ter kasnejše prilagodljivosti na trgu delovne sile si z dokumentom želimo doseči predvsem:

- izboljšanje kakovosti vseh vrst izobraževanja,
- vzpostavitev povezovanja vseh treh stebrov izobraževanja in
- prepoznavanje in priznavanje neformalnega izobraževanja.

DEFINICIJE

Formalno izobraževanje je načrtovan proces učenja oz. pridobivanja znanja, ki sledi vnaprej določenim ciljem in se odvija v formalnih institucijah za izobraževanje in usposabljanje ter vodi do splošno priznanih diplom in kvalifikacij.

Neformalno izobraževanje je prav tako načrtovan proces učenja oz. pridobivanja znanja, vendar se odvija izven formalnih sistemov izobraževanja in usposabljanja in ni nujno, da vodi do formalno priznanih rezultatov. Bistven poudarek daje aktivnosti in samoiniciativnosti udeležencev. Metode neformalnega izobraževanja so v primerjavi z metodami v formalnem izobraževanju bolj raznolike, odnosi med učitelji in učenci pa so interaktivni in nehierarhični. Neformalno izobraževanje je bolj fleksibilno, saj se prilagaja potrebam udeležencev in družbe nasploh. Neformalno učenje se lahko odvija v okviru aktivnosti organizacij in skupin civilne družbe ali na delovnem mestu.

Priložnostno učenje predstavljajo znanja in spretnosti, ki jih pridobimo kot t. i. stranske učinke življenja in delovanja. Priložnostno učenje se odvija znotraj družine, socialnih omrežij, v vsakdanjem življenju, preko medijev ipd. V veliki meri temelji na izkustvu (kot npr. učenje na napakah). Za razliko od formalnega in neformalnega učenja to učenje ni načrtovano.

Vseživljenjska karierna orientacija se v kontekstu vseživljenjskega učenja nanaša na vrsto aktivnosti, ki državljanom v vseh starostnih obdobjih in na katerikoli točki njihovega življenja omogočajo identifikacijo njihovih sposobnosti, kompetenc in interesov za sprejemanje odločitev na področju izobraževanja, usposabljanja in izbire poklica. Poleg tega jim omogoča vodenje svojih življenjskih poti v učenju, delu in drugih okoljih, v katerih se teh kompetenc in sposobnosti naučijo in/ali jih uporabljajo².

---

² Niklanović, Saša. 2007. *Pregled politike karierne orientacije v EU: resolucija o karierni orientaciji*. Ljubljana: Zavod Republike Slovenije za zaposlovanje.

Pomen izobraževanja mladih

1. Izobraževanje mladim omogoča zaposljivost, osebni razvoj in uresničevanje življenjskih ciljev.

Mladi se v izobraževalni sistem prvenstveno vključujejo z namenom pridobivanja znanja in sposobnosti, na podlagi katerih bodo lahko kasneje na trgu dela pridobili zaposlitev ter si tako zagotovili dostojen socialni in ekonomski položaj v družbi. Izobraževanje je torej pogoj za zaposlovanje mladih, hkrati pa izobraževanje v duhu vseživljenjskega učenja (pridobivanja raznovrstnih kompetenc) omogoča prilagodljivost mladih pogosto nepredvidljivim razmeram na trgu dela. Na ta način igra izobraževanje ključno vlogo pri osamosvajanju mladih, hkrati pa pospešuje njihov osebni razvoj in služi uresničevanju njihovih življenjskih ciljev ter učnih in raziskovalnih potencialov, njihove kreativnosti in inovativnosti. V nadaljevanju dokumenta se osredotočamo zlasti na vidik zaposljivosti, ne glede na to pa v polni meri prepoznavamo pomembnost tudi ostalih učinkov, ki jih za posameznika povzroča izobraževanje.

2. Kakovostno in učinkovito izobraževanje mladih omogoča razvoj ekonomskega in socialnega blagostanja v družbi.

Kakovostno in učinkovito izobraževanje mladih je usmerjeno k pridobivanju visoke ravni znanja, kar prinaša kakovostno izobraženo delovno silo. Kakovostno izobražena delovna sila pomembno vpliva na razvoj gospodarstva, saj izboljšuje njegovo konkurenčnost in učinkovitost ter vanj vnaša inovacije ter druge pomembne vidike razvoja, kot sta socialni in okoljski. Posledično se v državi okrepi tudi družbena blaginja in izboljša kakovost življenja. Izobraževanje je na ta način pomembna naložba, ki lahko družbi prihrani marsikatero negativno posledico nepredvidljivih razmer v gospodarstvu.

Tudi Evropska unija si je z namenom doseganja večje konkurenčnosti gospodarstva ter s tem zagotavljanja višje kakovosti življenja zadala cilj ustvariti družbo, ki temelji na znanju³.

3. Celovito izobraževanje mladih je mogoče le s povezovanjem formalnega in neformalnega izobraževanja.

Razvoj družbe znanja temelji na vseživljenjskem učenju, ki omogoča prilagajanje visoki dinamiki ekonomskih in socialnih razmer, ter na krepitvi osmih ključnih

---

³ Evropska komisija. 2003. *Communication from the Commission – The role of the universities in the Europe of knowledge*. Dostopno na <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2003:0058:FIN:EN:PDF> (31. 8. 2010).

kompetenc⁴, ki so splet znanj in veščin, na podlagi katerih ljudje uresničujejo svoje življenjske cilje, samostojno delujejo in bogatijo družbo kot aktivni in odgovorni državljani. Te kompetence so⁵:

- a. sporazumevanje v maternem jeziku;
- b. sporazumevanje v tujih jezikih;
- c. matematična kompetenca ter osnovne kompetence v znanosti in tehnologiji;
- d. digitalna pismenost;
- e. učenje učenja;
- f. socialne in državljske kompetence;
- g. samoiniciativnost in podjetnost;
- h. kulturna zavest in izražanje.

Izobraževanje mladih v družbi znanja naj bi bilo torej usmerjeno k spodbujanju vseživljenjskega učenja in pridobivanju ključnih kompetenc, čemur se mora izobraževalni sistem primerno prilagoditi. Formalno izobraževanje lahko v tem okviru mladim ponudi le del potrebnih znanj in spretnosti (večinoma prvo polovico zgoraj navedenih kompetenc) v omejenem časovnem obdobju, medtem ko neformalno izobraževanje zaradi svoje narave in načina delovanja izvajalcev ponuja kakovostne načine pridobivanja preostalih ključnih kompetenc skozi vse življenje. Za celovito izobraževanje mladih je tako prvenstvenega pomena prav povezovanje obeh stebrov izobraževanja. Njun komplementaren odnos lahko mladim zagotovi uspešno osamosvajanje, večjo zaposljivost, osebnostni in poklicni razvoj ter višjo kakovost življenja.

4. Neformalno izobraževanje v mladinskem delu pomembno prispeva k procesu vseživljenjskega učenja.

Ena izmed bistvenih karakteristik mladinskega dela je neformalno in priložnostno učenje. V mladinskih organizacijah je spodbudno okolje za učenje predvsem zaradi metodologije in učnega okolja, ki mlade ne postavlja zgolj v vlogo učencev, pač pa jim velikokrat dopušča, da so sami soustvarjalci učnega procesa in vir znanja za sovrstnike, s katerimi se skupaj učijo in gradijo ter odkrivajo znanje. Na ta način mladi pridobijo pozitiven odnos do učenja in prevzemajo odgovornost za svoj učni proces in osvojeno znanje. Razvijejo pozitivno naravnost do učenja in tega, da je znanje mogoče usvojiti v različnih učnih situacijah, na različne načine, da se lahko različne oblike (formalnega in neformalnega ter priložnostnega) učenja nadgrajujejo in povezujejo ter so na ta način sposobni razvijati prenosljive kompetence⁶ vse življenje, ne zgolj v obdobju mladosti.

---

⁴ To je **eden izmed kompetenčnih modelov**, ki že doživlja tudi številne kritike, nacionalne realnosti in organizacije pa jih prilagajajo po svoje, glede na okolje in potrebe.

⁵ Evropski parlament in Svet Evropske unije. 2006. *Priporočila Evropskega parlamenta in Sveta z dne 18. decembra 2006 o ključnih kompetencah za vseživljenjsko učenje*. Uradni list Evropske unije L 394, 30. 12. 2006.

⁶ Prenosljive kompetence so tiste, katerih uporaba ni vezana zgolj na eno področje, pač pa jih je možno uporabiti v različnih situacijah – npr. javno nastopanje.

Ključne problematike izobraževanja mladih v Sloveniji

FORMALNO IZOBRAŽEVANJE

Skozi celotno izobraževanje (primarno, sekundarno in terciarno) je mogoče zaznati občutno pomanjkanje karijerne orientacije, ki bi bila dostopna prav vsem mladim. Za uspešen razvoj mladih v samostojne, odgovorne posameznike je v obdobju, ko se izobražujejo v okviru formalnih izobraževalnih institucij, ključno spoznavanje lastnih interesov in sposobnosti ter pridobivanje kompetenc sprejemanja odločitev na področju izobraževanja, usposabljanja, izbire poklica in vodenja kariere. Z izbiro vrst izobraževanja mladi na točkah prehoda iz primarnega v sekundarno ter iz sekundarnega v terciarno izobraževanje namreč močno zaznamujejo svojo nadaljnjo pot v izobraževalnem sistemu in kasnejše možnosti zaposlitve. Dejstvo pa je, da mladi o vseh izobraževalnih in zaposlitvenih možnostih in priložnostih niti nimajo zadostnih in ustreznih informacij, na podlagi katerih bi se lahko odločali. Poleg tega trenutna vsebinska ureditev formalnega izobraževalnega sistema ne spodbuja raziskovanja več različnih sposobnosti in interesov posameznika, kot tudi ne širi zavedanja o pomembnosti odločitev, ki jih mladi na točkah prehodov med stopnjami izobraževanja sprejemajo.

Pomemben podporni mehanizem glatkemu prehodu mladih skozi izobraževalni sistem na trg dela predstavlja kakovostna karierna orientacija v sklopu izobraževalnega procesa, ki pa je v Sloveniji kljub poskusom uvajanja zelo slabo razvita. Mladi ne pridobijo primerne podpore in spodbud, ki bi trajnostno oplemenitile njihovo sprejemanje odločitev na področju izobraževanja.

V Sloveniji je mogoče opaziti le šibko povezovanje izobraževanja in zaposlovanja. Najbolj problematično je strukturno neskladje med izobrazbo mladih, ki so zaključili šolanje, in povpraševanjem po kadrih na trgu dela. Vedno višji delež mladih se na stopnji sekundarnega izobraževanja vključuje v splošne in strokovne gimnazije, od koder svoj izobraževalni proces nadaljujejo v terciarno izobraževanje. Na drugi strani so strokovne in poklicne srednje šole v manjvrednostnem položaju in imajo čedalje nižji delež udeležencev. Poleg tega se velik delež mladih v okviru terciarnega izobraževanja vključuje v družboslovne študijske programe, medtem ko je vpis v naravoslovne programe občutno nižji⁷. Vse to, skupaj s pomanjkanjem karijerne orientacije v izobraževalnem sistemu, povzroča neskladje med ponudbo in povpraševanjem na trgu dela, zmanjšuje zaposljivost mladih in zavira njihovo osamosvajanje. Hkrati na račun slabe perspektive zaposlovanja in posledično kvalitete življenja ob zaključku študija vpliva na podaljševanje dobe študija ter na nizko motivacijo za zaključitev šolanja. Tako stanje v največji meri povezujemo z neobstojem strategije izobraževanja in zaposlovanja kadrov na državni ravni ter nenaklonjenostjo formalnih izobraževalnih institucij do prilagajanja števila mest v posameznih programih dinamiki trga dela.

---

⁷ Rakar, Tatjana. 2009. Izobraževanje in izobraženost mladih. V *Med otroštvom in odraslostjo*, ur. Urban Boljka in Tatjana Rakar. Ljubljana: MŠŠ – URSM in IVZ.

V drugi vrsti se slaba povezava med izobraževalnim sistemom in trgom dela kaže v šibki opremljenosti mladih s kompetencami za delo oz. za realizacijo pridobljenega znanja v praksi ob zaključku šolanja, kar je posledica pomanjkanja pridobivanja praktičnih izkušenj tekom izobraževanja. Kljub temu, da praktično usposabljanje v okviru nekaterih izobraževalnih programov obstaja, še zdaleč ni dostopno vsem mladim, ki se izobražujejo, kar dodatno otežuje gladek prehod mladih iz izobraževalnega sistema na trg dela.

V izobraževanju je mogoče zaslediti pomanjkanje kakovosti, zlasti na terciarni ravni, kar lahko povežemo z višino vloženih javnih finančnih sredstev v različne stopnje izobraževanja, ki so za primarno in sekundarno raven ustrezno visoka, medtem ko delež javnih finančnih sredstev na študenta v terciarnem izobraževanju zaostaja za evropskim povprečjem, zaradi česar je profesorjev glede na število študentov občutno premalo.⁸ Prav tako kakovost izobraževanja močno znižuje že omenjena slaba povezava med teorijo in prakso. Nad izobraževalnimi programi, učnimi procesi ter delom profesorjev poteka tudi izredno slab pregled. Čeprav nekatere vrste evalvacij obstajajo, njihovi rezultati ne prinašajo večjih sprememb in izboljšav v kakovosti izobraževanja.

Pogosto je kvaliteta izobraževalnih programov vprašljiva tudi v srednjih šolah. Tam je mogoče ugotoviti pomanjkanje učenja osnovnih kompetenc za odgovorno samostojno življenje, kot so prvine ekonomičnosti, aktivno državljanstvo, družbena participacija in podjetnost (sposobnost posameznika za uresničevanje njegovih zamisli- ustvarjalnost, inovativnost, sprejemanje tveganj, sposobnost načrtovanja in vodenja projektov).

Na vseh stopnjah izobraževanja kot pomembno problematiko prepoznavamo še uporabo diskriminatornega diskurza⁹. Učitelji, pedagogi in profesorji se v premajhni meri zavedajo pomena jezika, ki ga uporabljajo ob poučevanju, kar je najbolj problematično v obdobju primarnega in sekundarnega šolanja, ko so šole eden izmed ključnih nosilcev njihove vzgoje. Čeprav nezavedno, lahko uporaba diskurza v okviru sekundarne socializacije mlade bistveno zaznamuje. S pomočjo diskriminatornega diskurza mladi razvijejo stereotipna razmišljanja, predsodke in nestrpnost, kar dolgoročno slabo vpliva na razvoj družbe.

---

⁸ Rakar, Tatjana. 2009. Izobraževanje in izobraženost mladih. V *Med otroštvom in odraslostjo*, ur. Urban Boljka in Tatjana Rakar. Ljubljana: MŠŠ – URSM in IVZ.

⁹ Diskriminatorni diskurz za potrebe pričujočega dokumenta označuje govor, ki izraža diskriminatorne predsodke na račun osebnih okoliščin, kot so spol, rasa, vera, etnična pripadnost, nacionalnost, spolna usmerjenost in fizična ali mentalna hendikepiranost. Na eni strani gre za skupine tistih ljudi, ki so že v izhodišču in zaradi določenih osebnih značilnosti tradicionalno postavljeni v slabši položaj oziroma v položaj ogroženosti. Po drugi strani pa gre tudi za tiste skupine ljudi, ki jim država zaradi določenih osebnih okoliščin v določenem trenutku podeli »status žrtve« kot socialni status, kot socialno identiteto. (*Referat na mednarodni konferenci Besede so dejanja, govor jih poganja – diskriminatorni in sovražni govor, Ljubljana, 27. september 2006, v organizaciji Urada varuha človekovih pravic Republike Slovenije*)

V Sloveniji prihaja do slabe implementacije bolonjske reforme. Z uvedbo bolonjske reforme so si evropske države, podpisnice Bolonjske deklaracije leta 1999, med njimi tudi Slovenija, zastavile skupni cilj, in sicer - ob hkratnem polnem upoštevanju in spoštovanju različnosti nacionalnih sistemov izobraževanja in univerzitetne avtonomije - do leta 2010 z medsebojnim sodelovanjem zgraditi odprt in konkurenčen evropski visokošolski prostor, ki bo evropskim študentom in diplomantom omogočal prosto gibanje in zaposljivost, obenem pa bo privlačen tudi za neevropske študente. Cilj naj bi dosegli z različnimi ukrepi, kot so vzpostavitev primerljivih in preglednih visokošolskih struktur in stopenj, vzajemno priznavanje relevantnih in primerljivih visokošolskih kvalifikacij, vzpostavitev medsebojno priznanih kreditnih sistemov in sistemov zagotavljanja kakovosti, spodbujanje mobilnosti študentov in visokošolskih učiteljev ter razvijanje evropske dimenzije v izobraževanju in večje konkurenčnosti evropskega visokega šolstva v svetu.¹⁰

Sistem pa se je v Sloveniji prenovil zgolj formalno, medtem ko predmetniki niso bili prilagojeni. Prav tako je zaradi neustrezne ureditve področja v Zakonu o visokem šolstvu¹¹ možnost zaposlitve po 1. stopnji bolonjskega sistema nična, saj je stopnja izobrazbe, ki jo je študent dosegel ob diplomiranju po starem sistemu, izenačena z 2. stopnjo bolonjskega sistema. Na ta način je uvedba dvostopenjskega sistema brezpredmetna in, nasprotno s pričakovanimi učinki bolonjske reforme, vpliva na podaljševanje študija.

Naslednji znak slabe implementacije je problematika akreditacije študijskih programov, ki zaradi prevelikega števila programov ne poteka v skladu z načrti. Mnogo programov še ni prešlo procesa akreditacije. Nadalje je problematična dvojnost v terciarnem izobraževanju - na voljo so univerzitetni in visokošolski programi, a po opravljeni prvi stopnji na obeh vrstah programov je študij mogoče nadaljevati na drugi stopnji, kar med obe vrsti ne vzpostavlja bistvenih razlik. Slaba implementacija bolonjske reforme se kaže tudi v pomanjkanju nacionalnega ogrodja kvalifikacij, na podlagi katerega je na eni strani v nacionalni državi mogoče urediti primerljivost izobraževalnih programov in stopenj izobrazbe ter na drugi strani nacionalni sistem kvalifikacij povezati s sistemom EU. Slovenija je ena od zadnjih držav EU, ki tega ogrodja v nacionalnih okvirih še ni razvila. Nenazadnje je v okviru bolonjskega sistema problematično doseganje visoke stopnje mobilnosti. Ker v Sloveniji sistem financiranja ni ustrezno razvit, je stopnja mobilnosti v terciarnem izobraževanju še zelo nizka (stopnja mobilnosti je zaenkrat 3%, medtem ko je eden izmed ciljev bolonjske reforme doseči 10%)¹². Študija v tujini si namreč veliko študentov ne more privoščiti, ker ni ustreznih/zadostnih finančnih spodbud za mobilnost. Poleg navedenega pa je tu potrebno poudariti neustrezno financiranje visokega šolstva, ki je zaenkrat še vedno prilagojeno 4-letnemu študiju in na ta

---

¹⁰ Univerza v Ljubljani. 2010. *Cilji bolonjskega procesa*. Dostopno na http://www.uni-lj.si/bolonjski_proces/cilji_bolonjskega_procesa.aspx (31. 8. 2010).

¹¹ *Zakon o visokem šolstvu (uradno prečiščeno besedilo) (ZViS-UPB3)*, Ur.l. RS št. 119/2006. Dostopno na <http://www.uradni-list.si/1/objava.jsp?urlid=2006119&stevilka=5079> (19. 8. 2010).

¹² Komljenovič, Janja in Eva Marjetič. 2010. *Držna Slovenija: na poti v družbo znanja. Publikacija 2/3 - Statistični podatki o visokem šolstvu*. Ljubljana, Ministrstvo za visoko šolstvo znanost in tehnologijo.

način ne zadostuje za kakovostno izvajanje 5-letnih študijskih programov pod naslovom bolonjskega sistema.

V Sloveniji je opazno prisoten pojav osipništva pri poklicnem srednješolskem izobraževanju ter zlasti na terciarni ravni izobraževanja.¹³

V Sloveniji je stopnja vključenosti mladih v sistem formalnega izobraževanja (po zaključenem obveznem osnovnem šolanju) sicer zelo visoka (okrog 70%) in se giblje celo nad evropskim povprečjem.¹⁴ Sam dostop do formalnega izobraževanja je zaradi svoje brezplačnosti načeloma enako omogočen vsem mladim, kar sicer pogosto ne velja za mlade v slabem ekonomskem položaju na račun vseh drugih stroškov, ki so z izobraževanjem povezani (bivanje v kraju oz. prevoz do kraja šolanja, prehrana, delovno gradivo ipd.). V še večji meri pa je dostopnost formalnega izobraževanja problematična za tiste mlade, ki so šolanje na katerikoli stopnji prekinili. Slednje je mogoče pripisati med drugim neprilagojenosti izobraževalnih procesov realnim potrebam mladih, slabem vključevanju mladih v oblikovanje teh procesov ter v nekaterih primerih tudi zgoraj navedenim posrednim stroškom šolanja.

Mladi si le stežka privoščijo izstop iz formalnega izobraževalnega sistema ter kasneje ponoven vstop. Brezplačnost šolanja je starostno omejena za posamezno stopnjo izobraževanja. Poleg tega ni vzpostavljen učinkovit sistem spodbujanja ponovnega vključevanja v izobraževalni sistem. Nekateri programi za ponovno vključevanje v izobraževalni sistem sicer obstajajo, vendar zlasti v primeru terciarnega izobraževanja niso bistveno učinkoviti.

Čeprav mehanizmi štipendiranja mladih, ki so vključeni v sekundarno in terciarno izobraževanje, v Sloveniji obstajajo, njihova trenutna ureditev ne zadovoljuje potreb, ki izhajajo iz namena štipendiranja.

Namen štipendiranja v sekundarnem in terciarnem izobraževanju je motiviranje mladih za zavedno vključevanje v izobraževalni sistem, pridobivanje visokih ravni znanja, izboljševanje zaposljivosti mladih in v primeru terciarnega izobraževanja tudi zaključevanje študija v doglednem časovnem obdobju. Na ta način je pomen štipendiranja usmerjen k doseganju družbenega in gospodarskega razvoja države, hkrati pa ima kot tak tudi posebno vlogo pri osamosvajanju mladih, saj se mladi s pridobitvijo lastnih finančnih sredstev učijo kompetenc ekonomičnosti, odgovornosti in samostojnosti. V povezavi s slednjim je namen štipendiranja tudi zagotovitev finančnih sredstev, kar je zlasti za nekatere mlade z manj priložnostmi edina možnost dostopa do izobraževanja.

Na prvem mestu je dostop do štipendij omejen na nizko število dijakov in študentov. V tem okviru so problematične vse tri vrste štipendij, ki jih je mogoče pridobiti, tj. državne, Zoisove in kadrovske štipendije. Podeljevanje državnih štipendij je namenjeno spodbujanju izobraževanja mladih, ki izhajajo iz ekonomsko

---

¹³ Rakar, Tatjana. 2009. Izobraževanje in izobraženost mladih. V *Med otroštvom in odraslostjo*, ur. Urban Boljka in Tatjana Rakar. Ljubljana: MŠŠ – URSM in IVZ.

¹⁴ Rakar, Tatjana. 2009. Izobraževanje in izobraženost mladih. V *Med otroštvom in odraslostjo*, ur. Urban Boljka in Tatjana Rakar. Ljubljana: MŠŠ – URSM in IVZ.

šibkih družinskih okolij, vendar pa so kriteriji upravičenosti zasnovani zelo strogo in v neskladju z ekonomskimi razmerji v državi, kar velikemu številu mladih kljub realni upravičenosti ne omogoča štipendiranja. Zoisove štipendije so namenjene spodbujanju posebno nadarjenih dijakov in študentov, a so na eni strani premalo številčne, na drugi strani pa so razdeljene po neustreznih kriterijih, saj v večji meri temeljijo na visokem povprečju ocen dijakov in študentov in v le manjši meri na realni nadarjenosti. Pri tem je zlasti problematično tudi ugotavljanje nadarjenosti, ki je v določeni meri preveč odvisno od izobraževalnih ustanov. Kadrovske štipendije, ki jih podeljujejo delodajalci s pomočjo državnega sofinanciranja, pa se kljub visokem potencialu in širši koristi tako za izobraževanje kot za zaposlovanje mladih podeljujejo v občutno premajhnem številu.

Pri vseh treh vrstah štipendiranja je nadalje potrebno izpostaviti slab nadzor nad podeljevanjem štipendij in upoštevanjem kriterijev upravičenosti, pomanjkanje informiranja mladih o možnostih štipendiranja ter pomanjkanje spodbujanja štipendiranja in širitve dostopa do štipendij za večje število mladih. Neustreznost ureditve štipendiranja v Sloveniji je glede na njen namen mogoče ugotoviti predvsem v slabi zaposljivosti mladih, dolgotrajnosti dobe študija v okviru terciarnega izobraževanja, ki je v Sloveniji v primerjavi z Evropo nadpovprečno visoka¹⁵, ter v visoki stopnji pojava osipništva v poklicnem sekundarnem izobraževanju ter v terciarnem izobraževanju¹⁶.

MED FORMALNIM IN NEFORMALNIM IZOBRAŽEVANJEM

Formalno in neformalno izobraževanje se kljub svoji komplementarnosti občutno premalo povezujeta. Neformalno izobraževanje predstavlja pomembno dodano vrednost formalnemu izobraževanju, saj ponuja širok spekter vsebin in vrst znanja, ki prispevajo k osebnemu razvoju mladih, njihovi družbeni odgovornosti ter aktivnemu državljanstvu in imajo predvsem velik pomen za razvoj delovnih sposobnosti in navad mladih. Vse to je v formalnem izobraževanju le težje ali celo nemogoče pridobiti. Slednje ne pomeni, da bi morale to nalogo prevzeti formalno izobraževanje, saj so nosilci neformalnega izobraževanja zaradi dolgoletnih izkušenj za izvajanje svojih vrst učnih procesov ter prenosa znanj in kompetenc bolj usposobljeni kot formalne izobraževalne institucije. Vsekakor pa je mogoče ugotoviti, da bi večje povezovanje neformalnega in formalnega izobraževanja prineslo celovitost izobraževanja za mlade.

Kljub temu so formalne izobraževalne institucije nenaklonjene sodelovanju s ponudniki neformalnega izobraževanja, ki bi jim lahko ponudili odličen prostor za pridobivanje praktičnih izkušenj mladih ter učenje pomembnih kompetenc za življenje, kot so podjetnost, aktivno državljanstvo, iniciativnost, kreativnost,

¹⁵ Rakar, Tatjana. 2009. Izobraževanje in izobraženost mladih. V *Med otroštvom in odraslostjo*, ur. Urban Boljka in Tatjana Rakar. Ljubljana: MŠŠ – URSM in IVZ.

¹⁶ Rakar, Tatjana. 2009. Izobraževanje in izobraženost mladih. V *Med otroštvom in odraslostjo*, ur. Urban Boljka in Tatjana Rakar. Ljubljana: MŠŠ – URSM in IVZ.

ekonomičnost. Poleg tega tudi učni načrti niso strukturirani na način, ki bi določeno količino časa namenil neformalnemu izobraževanju. S pomanjkanjem slednjega so formalne izobraževalne institucije revnejše za pomemben vidik izobraževanja, na drugi strani pa mnogo izgubijo tudi nosilci neformalnega izobraževanja, saj se posledično soočajo z nepriznavanjem, slabim ugledom in nizko vrednostjo svojih dejavnosti v očeh družbe, države in gospodarstva. Nepovezovanje obeh stebrov na ta način povzroča velike izgube, na račun katerih trpijo zlasti mladi.

Neformalno izobraževanje in usposabljanje ni formalno priznано s strani države, formalnih izobraževalnih institucij ter delodajalcev, čeprav je ključna sestavina življenja večine mladih, ki se sicer izobražujejo preko formalnih izobraževalnih institucij. Mladi si v času šolanja nabirajo znanje in delovne izkušnje v mladinskem delu ter s prostovoljnimi ali študentskim delom, v prostem času pa se udeležujejo aktivnosti, izobraževanj in usposabljanj v organizaciji mladinskih in ostalih nevladnih organizacij, drugih organizacij in podjetij. Preko neformalnega izobraževanja si mladi (zlasti v mladinskih organizacijah) pridobijo najrazličnejša znanja. Neformalno izobraževanje tako igra pomembno komplementarno vlogo za formalni izobraževalni sistem. Nepriznavanje neformalnega izobraževanja onemogoča dopolnjevanje formalnih izobraževalnih procesov s pomembno učno komponento, hkrati pa zavira zaposljivost mladih, kar je v nasprotju s ciljem izobraževanja - pripravo mladih za vstop na trg dela.

Glavni problem nepriznavanja neformalnega izobraževanja v okviru mladinskih organizacij je nepoznavanje polja mladinskega dela, dela mladinskih organizacij in procesa neformalnega izobraževanja ter pridobivanja delovnih izkušenj, ki poteka v mladinskih organizacijah in skozi katerega gre zavestno vsak mlad človek, ki deluje v mladinskih organizacijah. Prav tako problematičen je način beleženja in dokazovanja neformalno pridobljenega znanja ter posledično nenaklonjenost priznavanju neformalno pridobljenega znanja v nasprotju s formalno pridobljenim znanjem. Na univerzah so bili z bolonjskim sistemom sicer pripravljene pravilniki za priznavanje neformalno pridobljenega znanja na fakultetah. Žal pa zaradi številnih razlogov v praksi ne prihaja do priznavanja ali prepoznavanja neformalno pridobljenega znanja v okviru formalnega študija ali pa je to povezano z visokimi finančnimi stroški. Prav tako so v pravilnikih fakultet opredeljene možnosti za prehod v višji letnik, toda le za nekatere oblike mladinskega delovanja (delo v študentskih organizacijah), medtem ko je mladinsko delo drugod neprepoznano.

NEFORMALNO IZOBRAŽEVANJE IN PRILOŽNOSTNO UČENJE

Koncept neformalnega izobraževanja je v slovenski družbi manj prepoznaven in posledično premalo cenjen. Udeležencem, zlasti mladim, ki so aktivni v mladinskih organizacijah, to ne prinaša formalnih certifikatov oz. višanja stopnje izobrazbe. Formalni certifikati pa so v slovenski družbi še posebno cenjeni. Ne moremo trditi, da vsaka vključenost v mladinsko delo mladim omogoča razvoj tistih ključnih kompetenc, ki jih delodajalci iščejo in cenijo, z gotovostjo pa lahko trdimo, da so mladinske organizacije prostor, kjer mladi te kompetence lahko

razvijejo do stopnje, da so dovolj fleksibilne in prenosljive na vsa področja delovanja mladega človeka.

Nepriznavanje neformalnega izobraževanja s strani države, formalnih izobraževalnih institucij in delodajalcev med drugim povzroča tudi pomanjkanje financiranja izvajanja neformalnega izobraževanja.

Organizacije, ki neformalno izobraževanje izvajajo, zlasti mladinske organizacije, so tako v veliki meri odvisne od financiranja iz naslova razpisov. Slednji so le redko usmerjeni k sofinanciranju redne dejavnosti organizacij in večinoma sofinancirajo posamezne projekte. Na ta račun je izvajanje neformalnega izobraževanja v organizacijah pogosto odvisno od usmeritev in prioritete na eni strani države ter na drugi strani EU, kar zahteva prilagajanje vsebin neformalnega izobraževanja, organizacijam krati avtonomijo ter tako zmanjšuje kakovost neformalnega izobraževanja.

Priložnostno učenje je večinoma v celoti spregledano in se sistemsko ne spodbuja.

Če privzamemo mladinske organizacije kot polje tako načrtnega kakor tudi nenačrtnega učenja, potem moramo tudi priložnostnemu učenju nameniti posebno mesto. Mladinske organizacije so lahko polje preizkušanja – in s tem učenja na poskusih in napakah, brez posledic, ki bi v podobnih primerih neuspešnih poskusov doletele akterje v drugih panogah (gospodarstvu, javni upravi). To v praksi pomeni, da se ima posameznik ali skupina mladih pravico »zmotiti« in se iz tega nekaj naučiti. Priložnostno učenje lahko razumemo kot »pozitiven stranski učinek« delovanja mladih v mladinskem delu. Ni nujno opredeljeno ali opisano v ciljih, pač pa se dogaja spontano. Največkrat gre za to, da se različni posamezniki v isti situaciji, glede na svoje predhodne izkušnje, ali osebnostno naravnost naučijo različnih stvari. Učni učinki so torej individualni ter mnogokrat niti niso prepoznani.

NEFORMALNO IZOBRAŽEVANJE ZNOTRAJ MLADINSKEGA SEKTORJA

V mladinskem sektorju kvaliteta neformalnega izobraževanja in usposabljanja v mladinskem delu ni zagotovljena po enotnih standardih in se zato med različnimi izvajalci močno razlikuje tako pod naslovom vsebine kot tudi v metodologiji in dolgoročnosti učinkov. Vse to vpliva na velike zadržke pri poskusih uvajanja enakovrednega priznavanja neformalno in formalno pridobljenih znanj in delovnih izkušenj s strani relevantnih družbenih akterjev. Glavni argument proti uvedbi sistema priznavanja neformalnega izobraževanja je namreč prav relativna narava kvalitete neformalno pridobljenih znanj in kompetenc.

IZOBRAŽEVANJE ZA MLADE Z MLADIMI

Sodelovanje mladih pri sprejemanju odločitev o delovanju svojih izobraževalnih institucij, vsebin in poti ni razvito do mere, ki bi med mladimi

vzpostavila zavedanje o pomembnosti njihovega sooblikovanja. To (kljub obstoju dijaških in študentskih svetov) velja zlasti za formalno izobraževanje. Za doseganje optimalnih učinkov izobraževanja morajo namreč mladi razviti odgovoren odnos do učnih procesov in zlasti željo po pridobivanju znanja. Koncept vseživljenjskega učenja, za katerega je ključno, da ga mladi ponotranjijo v času, ko se osebno razvijajo, se v formalne izobraževalne institucije sicer že postopoma uvaja, vendar njegov pomen še zdaleč ni del družbene kulture in se kot tak spodbuja le v manjši meri. Nasprotno je v sferi neformalnega izobraževanja participacija mladih v sooblikovanju učnih procesov mnogo bolj pogosta, a kljub temu ne vseprisotna. Mladi pa lahko željo po vseživljenjskem učenju v formalnem ali neformalnem izobraževanju v prvi vrsti razvijejo z udeležbo pri sooblikovanju izobraževalnih procesov.

Priporočila

Položaj mladih na področju izobraževanja, kot je identificiran in opredeljen v tem programskem dokumentu, je nujno potrebno izboljšati. V Mladinskem svetu Slovenije si v ta namen prizadevamo za implementacijo raznolikih ukrepov s strani države, formalnih izobraževalnih institucij in delodajalcev, ki so osrednji nosilci možnih sprememb na obravnavanem področju.

1. Pozivamo k **aktivnemu uvajanju vseživljenjske karijerne orientacije in individualnega načrtovanja v osnovne, srednje ter višje in visoke šole**, preko katerega se bodo mladi seznanili z vsemi možnostmi in priložnostmi v izobraževanju in zaposlovanju, spoznali dinamiko trga dela, raziskali svoje želje, interese in sposobnosti ter pridobili naklonjenost in motivacijo za vseživljenjsko učenje.

Mladim je potrebno na vseh stopnjah in smereh izobraževanja ter ne glede na regijsko pripadnost ali izobraževalno ustanovo zagotoviti stalen dostop do karijerne orientacije, ki mora imeti ustrezen prostor v učnem načrtu, prav tako se morajo njene pomembnosti zavedati tudi učitelji, pedagogi in profesorji ter jo vključevati v svoje redne učne procese. Posebno pozornost se mora v tem okviru nameniti kakovosti strokovnjakov za karierno orientacijo v posameznih izobraževalnih ustanovah ter zagotavljanju rednih usklajevanj in usposabljanj na področju karijerne orientacije za učitelje, pedagoge in profesorje. Slednje je ključnega pomena zaradi velikega števila mladih, ki so vključeni v izobraževalni sistem, kar otežuje možnosti dostopa do individualnega svetovanja za vse.

Uvajanje karijerne orientacije v izobraževalni sistem je potrebno zagotoviti s sodelovanjem šolskih svetovalnih služb, Centrov za informiranje in poklicno svetovanje (CIPS), Zavoda za zaposlovanje (ZRSZ) ter različnih kariernih centrov in drugih nosilcev kariernega svetovanja/načrtovanja. Pri tem ne smemo pozabiti tudi na mladinske organizacije, ki lahko pod naslovom karijerne orientacije mladim ponudijo pridobivanje pomembnih kompetenc, kot so zlasti naklonjenost vseživljenjskemu učenju, aktivno državljanstvo, sprejemanje odločitev, družbena odgovornost in kritično razmišljanje. Prav tako naj se v procese karijerne orientacije vključi intenzivno povezovanje s trgom dela, tako na način sodelovanja s strokovnjaki na področju zaposlovanja in delodajalci kot tudi na način uvajanja možnosti pridobivanja praktičnih izkušenj za vse mlade na vseh stopnjah izobraževanja. Na ta način je potrebno poskrbeti za usmerjanje mladih k zavednem odnosu do izobraževanja glede na kasnejše možnosti pridobivanja zaposlitve, kar bi posledično skrajšalo obdobje prestopa iz formalnega izobraževalnega sistema na trg dela.

2. Državne oblasti pozivamo k **izdelavi kakovostne, dolgoročno naravnane in dinamiki tako slovenskega kot evropskega trga prilagojene nacionalne strategije izobraževanja kadrov ter skladnosti med izobraževanjem in zaposlovanjem**, ki naj se opravi v sodelovanju z izobraževalnimi ustanovami, delodajalci ter s strokovnjaki na področju izobraževanja in zaposlovanja. Na tej podlagi je nato potrebno zasnovati kakovostno karierno orientacijo na vseh stopnjah izobraževalnega procesa, ki bo dostopna vsem mladim. Obenem pozivamo formalne izobraževalne institucije k večjemu prilagajanju svojih programov potrebam trga dela ter povezovanju z državo, delodajalci in tudi evropskimi smernicami v načrtovanju izobraževalnih procesov ter uravnavanju števila vpisnih mest na posameznih programih. Mladim je s pomočjo slednjih ukrepov potrebno izboljšati zaposljivost po končanem študiju, jih na ta način motivirati k zaključevanju študija v doglednem časovnem obdobju ter pripomoči k njihovem uspešnem razvoju in osamosvajanju.

Obenem predlagamo uvedbo raznovrstnih posebnih spodbud izobraževanju za deficitarne poklice.

3. Formalne izobraževalne institucije pozivamo k **uvedbi praktičnega usposabljanja v vse izobraževalne programe in učne načrte za vse mlade**, ki se izobražujejo. Na tem mestu si prizadevamo za sodelovanje formalnih izobraževalnih institucij z delodajalci ter nevladnimi in zlasti mladinskimi organizacijami, ki nudijo ustrezno učno polje za pridobivanje pomembnih praktičnih izkušenj. Povezovanje izobraževalnega sistema z delodajalci pa naj se poleg tega začne odvijati tudi pri konkretnih nalogah, npr. preko seminarских, diplomskih, magistrskih nalog in šolskih/študijskih projektov, ki se lahko nanašajo na konkretna podjetja ter organizacije in njihove naloge ali delovanje.
4. Državne oblasti pozivamo k **postavljanju standardov kakovosti izobraževanja ter k nadzoru nad njihovim uresničevanjem**.
- Eden od mehanizmov za doseganje tega cilja je zvišanje javnih finančnih sredstev, namenjenih terciarnemu izobraževanju, na podlagi česar bo mogoče zagotoviti zadostno število izvajalcev študijskih programov glede na število študentov.
  - V povezavi s tem pozivamo formalne izobraževalne institucije k prizadevanju za zagotavljanje primerne usposobljenosti vseh izvajalcev študijskih programov. Izbor profesorjev, mladih raziskovalcev in asistentov naj poteka transparentno in sledi naj mu jasn, reden pregled nad njihovimi kompetencami.
  - Obenem pozivamo formalne izobraževalne institucije k uvajanju večjega nadzora nad izvajanjem izobraževanja in sistema redne učinkovite evalvacije učnih procesov ter njihovih rezultatov, pri čemer se zavzemamo tudi za povečevanje vključevanja študentov in študentk v postopke vrednotenja in podajanja predlogov izboljšav. Slednje naj

se zagotovi v prvi vrsti za vse mlade v terciarnem izobraževanju ter študentskim svetom na višjih ravneh odločanja.

5. Pozivamo k **vključevanju učenja osnovnih kompetenc za odgovorno samostojno življenje v redne učne načrte srednjih šol in tudi visokošolskih izobraževalnih institucij**. Za učinkovito učenje kompetenc, kot so prvine ekonomičnosti, aktivno državljanstvo, družbena participacija in podjetnost, predlagamo sodelovanje izobraževalnih institucij z mladinskimi organizacijami, ki zaradi svoje narave in izkušenj v delovanju na omenjenih področjih lahko zagotovijo najbolj primerno okolje za pridobivanje takih kompetenc.
6. Potrebno je vzpostaviti **obvezna usposabljanja učiteljev, pedagogov in profesorjev na področju uporabe nediskriminatornega diskurza v poučevanju**. Na ta način se mora med nosilci učnih procesov okrepiti zavedanje o njihovi vlogi vzgajanja ter njeni posledici za osebni razvoj mladih.
7. Pozivamo k **izboljšanju implementacije bolonjske reforme** v okviru smernic, ki so bile postavljene v njenem načrtovanju, ter predvsem po poti zagotavljanja kakovosti terciarnega izobraževanja.
  - a. Skladno s formalno prenovo naj se ustrezno prenovijo tudi predmetniki in vsebine posameznih izobraževalnih programov.
  - b. Vzpostavi naj se ustrezen sistem akreditacij in evalvacij izobraževalnih programov.
  - c. Premisli naj se smiselnost dvojnosti v terciarnem izobraževanju ter v skladu s tem uvede ukrepe za prilagoditev obeh vrst izobraževanj.
  - d. Vzpostavi naj se nacionalno ogrodje kvalifikacij, na podlagi katerega bo po eni strani mogoče urediti primerljivost izobraževalnih programov in stopenj izobrazbe v državi ter po drugi strani nacionalni sistem kvalifikacij povezati s sistemom EU. Povezano s tem naj se ustrezno spremeni tudi Zakon o visokem šolstvu. Na ta način je mogoče izboljšati zaposljivost mladih s končano 1. stopnjo bolonjskega sistema ter tako pripomoči k doseganju ciljev bolonjske reforme.
  - e. Ustrezno naj se uredi finančno spodbujanje mobilnosti v terciarnem izobraževanju, in sicer v smeri, ki bo dostopnost študija v tujini omogočila vsem mladim.
  - f. Financiranje visokega šolstva naj se prilagodi 5-letnemu študiju in kakovosti njegovega izvajanja.
8. Vsem mladim je potrebno **zagotoviti dostop, sredstva in ustrezno podporo za sodelovanje v formalnem izobraževalnem sistemu**.
  - a. Na prvem mestu pozivamo k zagotovitvi ustrezne finančne podpore za kritje posrednih stroškov izobraževanja mladim v slabih ekonomskih in socialnih razmerah, kar naj se razvije skupaj z izboljšanjem politike

- štipendiranja (glej problematiko št. 6 pod naslovom formalnega izobraževanja).
- b. Na drugem mestu pozivamo k uvedbi ustreznih preventivnih ukrepov za zmanjševanje pojava osipništva, kot so prilagajanje izobraževalnih procesov potrebam mladih, vključevanje mladih v oblikovanje teh procesov in spodbujanje mladih k zavednem odnosu do izobraževanja z ustrežno karierno orientacijo (glej problematike št. 1 pod naslovom izobraževanja za mlade z mladimi ter št. 1 in 3 pod naslovom formalnega izobraževanja).
  - c. Nadalje pozivamo k primerni krepitvi ukrepov za spodbujanje ponovnega vključevanja v izobraževalni sistem, preko katerih bodo osipniki pridobili potrebne informacije, samozavest in motivacijo za dokončanje šolanja.
  - d. Nenazadnje pozivamo k preureditvi formalnega izobraževalnega sistema na način, ki bo zlasti v terciarnem izobraževanju omogočil lažje ponovno vključevanje v primerih predhodne opustitve šolanja. Mladim je potrebno zagotoviti možnost, da sooblikujejo svojo izobraževalno pot glede na lastne potrebe in interese. Na ta način se spodbuja tudi vseživljenjsko učenje, ki ima pomembne pozitivne implikacije za razvoj družbe.
9. Državne oblasti pozivamo k **temeljiti reviziji sistema štipendiranja ter v okviru tega k povečanju števila in optimizaciji podeljevanja državnih in Zoisovih štipendij**, kar bo zagotovilo pravično dodeljevanje štipendij in večji dostop do štipendij za mlade v sekundarnem in terciarnem izobraževanju. Glede državnih in Zoisovih štipendij se zavzemamo za namenu ustrezno prilagoditev kriterijev upravičenosti, kar naj pri državnih štipendijah vključuje znižanje cenzusa, ki ga za upravičenost predstavlja povprečni mesečni dohodek na družinskega člana, medtem ko naj pri Zoisovih štipendijah vključuje povišanje pomena indikatorja nadarjenosti v primerjavi z ucnim uspehom. Hkrati je nujno potrebno poskrbeti tudi za povečanje nadzora nad podeljevanjem obeh vrst štipendij ter upoštevanjem kriterijev upravičenosti.
10. Delodajalce pozivamo k **znatnemu povečanju števila dodeljenih kadrovskega štipendij**, kar bi imelo mnogo pozitivnih posledic, kot so večja motivacija mladih za izobraževanje, izboljšanje zaposljivosti mladih, razbremenitev pritiskov, ki jih na trgu dela povzroča strukturno neskladje med ponudbo in povpraševanjem, ter dolgoročni razvoj družbe in gospodarstva, saj bi delodajalci z zaposlovanjem mladih, ki so jih štipendirali, pridobili učinkovito, razvojno naravnano delovno silo, mladi pa bi hkrati okrepili svojo avtonomnost. V tem okviru predlagamo tudi uvedbo možnosti kadrovskega štipendiranja za manj časa (npr. enoletne kadrovske štipendije), kar razbremeni tako delodajalce kot tudi mlade, vseeno pa ohranja pozitivne učinke kadrovskega štipendiranja. Nenazadnje pod naslovom kadrovskega štipendiranja pozivamo državne oblasti k bistveno večjemu spodbujanju in promociji kadrovskega štipendiranja, tako med delodajalci kot tudi med mladimi.

11. Za doseganje celovitosti izobraževanja predlagamo **aktivno povezovanje formalnih izobraževalnih institucij z nosilci neformalnega izobraževanja**. S formalnimi izobraževalnimi institucijami lahko mladinske organizacije sodelujejo pri dopolnjevanju izobraževalnega procesa z vsebinami, kot so razvijanje kritičnega mišljenja, timsko delo, aktivno državljanstvo, družbena odgovornost, udeležba v javnem življenju in pridobivanje kompetenc podjetnosti, ter preko omogočanja pridobivanja praktičnih izkušenj v mladinskih organizacijah na posameznem področju, za katerega se mladi izobražujejo. Na ta način je obenem mogoče zagotoviti tudi večjo prepoznavnost mladinskega dela, ki bi neformalno pridobljenim znanjem in delovnim izkušnjam dvignilo ugled in vrednost. Nenazadnje pa je potrebno povezovanje obeh sektorjev izobraževanja vzpostaviti z ustreznim prilagajanjem učnih načrtov, ki naj omogočijo zadostno količino časa neformalnemu izobraževanju, npr. z omejitvijo domačih nalog, obveznosti ali podobno.

12. Državne oblasti, formalne izobraževalne institucije, delodajalce ter druge relevantne akterje pozivamo k **vzpostavitvi sistema priznavanja neformalnega izobraževanja in usposabljanja**, ki naj se razvije v sodelovanju z mladinskimi in ostalimi nevladnimi organizacijami in ki naj omogoči dokazovanje neformalno pridobljenega znanja in izkušenj z različnimi dokazili. Neformalna znanja je (v primerjavi s formalnimi) potrebno priznati kot enako pomembne. Priznavanje neformalno pridobljenega znanja in sposobnosti bi prispevalo k celostnemu izobraževanju mladih, znatno povečalo njihovo zaposljivost ter posledično pozitivno vplivalo na njihov razvoj, osamosvajanje in avtonomijo

Za mlade je ključnega pomena, da se neformalna znanja in spretnosti, ki jih pridobijo preko mladinskega dela, prostovoljnega dela ter študentskega dela, ustrezno beležijo. Za beleženje že obstajajo razna učinkovita orodja (orodja Europass – Europass življenjepis, Europass jezikovna izkaznica, Europass mobilnost, Europass priloga k diplomam, Europass priloga k spričevalu; Youthpass; Nefiks; e-Nefiks), bistveno pa je, da se ta orodja prepoznajo tudi s strani državnih oblasti, formalnih izobraževalnih institucij, delodajalcev ter drugih relevantnih akterjev oz. da se po vzoru omenjenih razvije sistem beleženja neformalnega znanja in delovnih izkušenj, s pomočjo katerega bo mogoče jasno dokazovati neformalno pridobljeno znanje in izkušnje. Določena morajo biti pravila o tem, kaj vse se lahko beleži in katera so tista znanja in kompetence, ki so pri iskanju zaposlitve veljavne in se upoštevajo.

13. S priznavanjem in prepoznavanjem mladinskega polja kot prostora kakovostnega neformalnega učenja s strani stroke, politike in posledično splošne javnosti ter s financiranjem tovrstnih aktivnosti bi bilo potrebno **dvigniti ugled in pomen neformalnega izobraževanja**.

Prav tako bi lahko to storili s:

- a. financiranjem in motiviranjem medijske podpore in promocije;

- b. financiranjem in sistemskim pristopom (del predmetnika v OŠ in SŠ) osveščanja mladih in njihovih staršev o vseživljenjski karierni orientaciji, ki poleg formalnega izobraževanja vključuje tudi neformalno izobraževanje;
  - c. sistemsko podporo vključevanju posameznikov v vse oblike neformalnega izobraževanja – določene bonitete v šolah ali v službah, če se posameznik neformalno izobražuje (štipendije, popusti, dopusti, večja možnost zaposlitve, nagrade ...);
  - d. promoviranjem koncepta vseživljenjskega učenja, ki promovira vse vrste učenja: formalno, neformalno in priložnostno – spodbujati družbo (predvsem delodajalce in stroko), da ga privzamejo kot vrednoto.
14. Formalne izobraževalne institucije pozivamo k **postavitvi sistemskih okvirjev za priznavanje znanja, pridobljenega v mladinskem delu**. V povezavi s tem je potrebno zagotoviti nadzor nad prepoznavanjem in priznavanjem mladinskega dela na fakultetah in sistemsko spodbujanje fakultet, da bodo priznavale tako pridobljeno znanje, vključno s povečanjem financiranja fakultet, ki bodo to počele. Poleg tega naj se v pravilnike o napredovanju v višji letnik na fakultetah kot olajševalne okoliščine poleg dela v študentskih organizacijah zapišejo tudi druge oblike mladinskega dela.
15. Državne oblasti in formalne izobraževalne institucije pozivamo k **uvedbi statusa mladinskega delavca** (kot je status športnika) na srednjih šolah in fakultetah. Mladinski delavec, ki lahko pridobi tak status, mora biti v mladinskih organizacijah na najvišjih položajih, organizacija pa mora imeti status v javnem interesu.
16. Državne oblasti pozivamo k splošnemu **povečanju finančne podpore za redno delovanje organizacij, ki izvajajo neformalno izobraževanje**, zlasti mladinskih organizacij, saj bodo le tako lahko uspešno in kakovostno delovale, dosegale prepoznavnost v družbi in zlasti med formalnimi izobraževalnimi ustanovami in delodajalci. S povečanjem finančne podpore bodo te organizacije lahko realizirale svoj potencial zagotavljanja ponudbe širokega spektra različnih vsebin in znanj, s katerimi bodo mlade opremile s pomembnimi kompetencami tako na posameznih strokovnih področjih kot tudi za odgovorno in uspešno samostojno življenje.
17. Priložnostno učenje je za mladinsko delo pomembno in koristno, mladinske organizacije in ostali akterji pa bi ga morali v večji meri spodbujati, žal pa na razpisih in pri drugih virih financiranja, ki zahtevajo le načrtnost in uresničevanje vseh zadanih ciljev, spontano in nenačrtno učenje na sistemu poskusov in napak izginja. S tem mladinsko delo izgublja dragoceno dimenzijo učenja, ki mlade navaja k preizkušanju novih idej in kreativnosti. Razpisovalci bi morali bolj **upoštevati tudi vidik preizkušanja in poskušanja oz. priložnostnega učenja v mladinskem delu in ga tudi ustrezno financirati**, saj za mlade predstavlja dragoceno polje učenja, ki ga ni nikjer drugje.

18. Pozivamo k **izboljševanju pogojev za participacijo mladih v procesih odločanja na področju izobraževanja.**

- a. Formalne izobraževalne institucije pozivamo h krepitvi vloge dijaških in študentskih svetov znotraj lastnih struktur in procesov odločanja. Preko slednjega je mladim potrebno zagotoviti možnosti soodločanja o ureditvi izobraževalnega sistema, kar naj vključuje med drugim tudi načrtovanje predmetnikov. Na tem mestu obenem pozivamo dijaške in študentske svete k večjemu vključevanju vseh mladih v svoje strukture, delo in procese odločanja ter k večjemu informiranju mladih o možnostih in priložnostih participacije pri oblikovanju izobraževalnega sistema.
- b. Podobno pozivamo nosilce neformalnega izobraževanja k strogemu zagotavljanju sodelovanja mladih tako pri oblikovanju svojega dela kot tudi pri načrtovanju strukture in vsebine neformalnih učnih procesov.

Le na ta način bodo mladi lahko pridobili zavedanje, da so nosilci izobraževalnih procesov, kar bo bistveno povečalo naklonjenost vseživljenjskemu učenju in odgovornemu odnosu do izobraževanja ter obenem okrepilo avtonomijo mladih in njihovo motivacijo za širšo aktivno udeležbo v družbi.

V Mladinskem svetu Slovenije pa si v namen izboljšanja položaja mladih na področju izobraževanja prizadevamo tudi za implementacijo ukrepov s strani mladinskih organizacij, ki izvajamo mladinsko delo in s tem tudi velik del neformalnega izobraževanja ter priložnostnega učenja za mlade.

19. Mladinske organizacije si moramo aktivno prizadevati za **zagotavljanje visoke kakovosti neformalnega izobraževanja, usposabljanja in delovnih izkušenj**, ki jih nudimo mladim. Potrebno je vzpostaviti sistem enotnih standardov kakovosti neformalno pridobljenih znanj in kompetenc, na podlagi katerega bi delovali vsi akterji v mladinskem sektorju. Na ta način je mogoče dvigniti ugled in vrednost mladinskega dela ter posledično doseči naklonjenost priznavanju neformalnega izobraževanja, usposabljanja in delovnih izkušenj, kar lahko v prihodnosti nedvomno pomembno izboljša celostno kakovost izobrazbe mladih ter posledično njihov položaj na trgu dela.

20. Za izboljšanje kakovosti neformalnega izobraževanja v mladinskem delu pa moramo mladinske organizacije v večji meri **spodbujati mednarodno mobilnost**. V tem okviru imamo še mnogo neizkoriščenih možnosti, preko katerih bi morale krepiti kakovost ter širiti nabor svojega znanja in izkušenj, na podlagi katerih bi lahko zagotovile visoko dodano vrednost neformalnemu izobraževanju, ki ga izvajamo.

Zaključek

Celostna ureditev politike izobraževanja mladih v Sloveniji je nujno potreben korak k izboljšanju položaja mladih pred vstopom na trg dela, širjenju zavedanja o vrednosti vseživljenjskega učenja in posledično zagotavljanju trajnostnega družbenega razvoja.

Mladi so pogosto najbolj prezrt segment družbe, za katerega po mnenju mnogih ni potrebno uvajati posebnih ukrepov. Vendar pa tako razmišljanje glede na pomembnost življenjskih prehodov, ki jih posameznik opravi v obdobju mladosti, vsekakor ni na mestu. Če si torej želimo zdravo, skladno in povezano družbo, ki bo nudila perspektivno prihodnost, in v kateri bodo ljudje z veseljem ter produktivno živeli, moramo ustrezno poskrbeti prav za mlade – skupaj z mladimi.

V Mladinskem svetu Slovenije si pri tem prizadevamo za sodelovanje vseh družbenih akterjev, ki lahko kakorkoli prispevajo k izboljšanju obstoječih okoliščin in pogojev. Prizadevamo si za razvoj dolgoročne in usklajene politike, ki bo zadovoljevala potrebe mladih, jim omogočila uspešno integracijo na trg dela ter jih motivirala k vseživljenjskemu učenju. Na ta način lahko namreč pomembno vplivamo na kakovost življenja v Sloveniji in prihodnost naše družbe.